

УДК 338.33

М.В.НОВІКОВА

Харківський національний економічний університет

УПРАВЛІННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сформульовано теоретичні положення розвитку підприємства на основі процесу реструктуризації. Визначено критерії та принципи управління системною трансформацією підприємства.

Діалектика поточного функціонування та розвитку становить суть процесу існування підприємства. При цьому, якщо функціонування відбиває статичку існування, то розвиток визначає його динаміку. Статичний характер функціонування проявляється у виконанні поточних операцій з метою забезпечення продовження існування підприємства у відносно незмінних умовах. Динаміка розвитку підприємства виражається в таких його характеристиках, як формування нового, удосконалювання поточного, рух уперед, прогрес. Оскільки функціонування спрямоване на збереження поточної стійкості в короткостроковій перспективі, то розвиток за допомогою механізмів та методів перетворень тимчасово порушує збалансованість підсистем підприємства, але в довгостроковій перспективі виводить показники стійкості функціонування на новий рівень.

Система стратегічного управління складається з управління поточним функціонуванням і розвитком підприємства. При цьому збалансованість управління визначається ступенем оптимальності співвідношення динаміки розвитку й стійкості функціонування підприємства.

Існує два базисних види стратегічних змін на підприємстві – еволюційні та революційні перетворення. Основу реалізації революційного шляху розвитку становить механізм реструктуризації.

Революційний шлях розвитку характеризується динамічністю, ризикованістю, твердими обмеженнями в часі й високою невизначеністю результату, тому революційний розвиток підприємства визначає особливі вимоги до управління реструктуризацією.

Система управління розвитком на основі реструктуризації будується на принципах і критеріях управління самими процесами радикальних перетворень. Специфіка дослідження зазначених елементів полягає в необхідності формування теоретично обґрунтованого й практично застосованого підходу до визначення основ побудови процесів реструктуризації й базисних напрямків їхнього аналізу.

Критерії управління реструктуризацією визначають систему виміру ключових параметрів проведення радикальних змін на підприємстві.

Принципи управління реструктуризацією формують базисні підходи й необхідні умови побудови ефективної системи реалізації процесів радикальних і комплексних перетворень.

Передумовами виділення основних критеріїв і принципів управління реструктуризацією є:

- аналіз проблемних областей процесу реструктуризації, які визначають напрямки дослідження реструктуризації як об'єкта управління;
- аналіз теоретичних положень розвитку підприємства на основі процесу реструктуризації, які відбивають специфіку реструктуризації як об'єкта управління.

Сукупність принципів і критеріїв управління процесами реструктуризації визначає основи реалізації керуючих впливів і пріоритетні напрямки моніторингу перетворень у процесі переходу підприємства до якісно нового стану.

За результатами досліджень [1, 2, 4, 6], критичними параметрами процесу реструктуризації є показники динаміки перетворень, рівня стійкості та ефективності даного процесу. Саме в зазначених трьох вимірах управління процесами реструктуризації є методично найбільш обґрунтованим (рис.1).

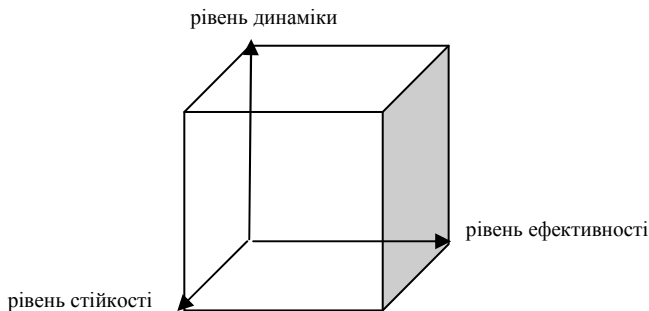

Рис.1 – Система базисних критеріїв реструктуризації

Критерій ефективності відбиває необхідність управління процесами реструктуризації по параметрах результативності проведених перетворень і раціональності використання ресурсів.

Критерій динамічності розвитку реалізує основну функцію реструктуризації – прискорення переходу підприємства на новий рівень розвитку. Керування процесами перетворень за даним критерієм дозволяє контролювати темпи реалізації змін.

Визначальним критерієм успішності реструктуризації є рівень стійкості підприємства в процесі радикальних перетворень. Це поло-

ження пов'язане з тим, що у випадку негативного сценарію розвитку рівень ефективності й рівень динаміки розвитку можуть тимчасово не відповідати плановим значенням, а зниження стійкості нижче мінімального рівня призводить підприємство до кризового стану і повністю нейтралізує досягнення по параметрах динаміки й ефективності. Параметри стійкості умовно розділено за функціональною ознакою: фінансова стійкість, виробнича стійкість, кадрова стійкість, маркетингова стійкість, інноваційна стійкість. Основної уваги, насамперед, заслуговують, показники фінансової стійкості як інтегральної характеристики стабільності стану підприємства.

В умовах обмеженості ресурсів підприємству незручно одночасно забезпечувати максимальні показники за всіма зазначеними критеріями. У зв'язку з цим традиційно виникає дилема вибору пріоритетного параметра розвитку. Рівень значимості критеріїв у рамках заданої умовної системи координат (рис.1) визначається конкретною ситуацією й стратегічними цілями підприємства в процесі реструктуризації. Управління зазначеними параметрами окремо з дотриманням загальноприйнятого балансу забезпечує гармонійність і якість розвитку.

Існують такі можливі комбінації пріоритетності критичних параметрів:

1. Основний пріоритет встановлений за критерієм "стійкість розвитку":

λ стійкості $\rightarrow \max$;

λ динаміки $\geq \min$ припустимий;

λ ефективності $\geq \min$ припустимий.

Представлена система співвідношень відповідає стратегії виживання, коли основним оперативним завданням є відновлення платоспроможності й забезпечення фінансової стійкості, знизивши до припустимого мінімуму рівень динаміки розвитку й ефективності.

2. Основний пріоритет встановлений за критерієм "ефективність розвитку":

λ ефективності $\rightarrow \max$;

λ стійкості $\geq \min$ припустимий;

λ динаміки $\geq \min$ припустимий.

Зазначені співвідношення відповідають еволюційному розвитку, коли базисним завданням управління є максимізація економічного ефекту при даному наборі ресурсів та підтримці припустимого мінімуму стійкості й динаміки розвитку.

3. Основний пріоритет установлений за критерієм "динаміка розвитку":

λ динаміки $\rightarrow \max$;

λ стійкості $\geq \min$ припустимий;

λ ефективності $\geq \min$ припустимий.

Представлена комбінація співвідношень критеріїв відповідає революційному типу розвитку, коли потрібно сконцентрувати основні зусилля на забезпеченні динаміки перетворень, знизивши до припустимого мінімуму рівень стійкості й ефективності.

Практична застосовність методики управління реструктуризацією за запропонованими критеріями вимагає визначення відповідних наборів показників (таблиця).

Показники підприємства, які відповідають базисним критеріям

Критерій	Показник
Рівень стійкості (S)	Ліквідності та платоспроможності Фінансової стійкості Запасу фінансової міцності
Рівень динаміки розвитку (D)	Зміни виторгу, прибутку, власного капіталу, валюти балансу Зміни частки ринку Зміни обсягу продукції, яка випускається Зміни кількості впроваджених нововведень
Рівень ефективності (E)	Рентабельності Оборотності Продуктивності Фондовіддачі

Вимір рівня стійкості розвитку необхідно здійснювати за формулою

$$S = \prod_{j=1}^n S_j / S_{j \text{ план}} , \quad (1)$$

де S_j – j -а складова стійкості розвитку; $S_{j \text{ план}}$ – плановий рівень стійкості по j -ї складовій розвитку; n – кількість показників стійкості розвитку.

При цьому існують наступні варіанти зміни стійкості в процесі реструктуризації:

$s > 1$ свідчить про перевищення планових вимог по показниках стійкості;

$s = 1$ свідчить про точну відповідність плановим вимогам по показниках стійкості;

$s < 1$ свідчить про невідповідність плановим вимогам стійкості.

Вимір рівня динаміки розвитку здійснюється за формулою

$$D = \prod_{i=1}^n D_i / D_{i \text{ план}} , \quad (2)$$

де D_i – зміна i -го показника розвитку; $D_{i \text{ план}}$ – плановий рівень зміни i -го показника розвитку; n – кількість показників динаміки розвитку.

При цьому існують наступні варіанти динаміки розвитку при реструктуризації:

$D > 1$ свідчить про позитивну динаміку розвитку;

$D = 1$ свідчить про відсутність динаміки розвитку;

$D < 1$ свідчить про негативну динаміку розвитку;

Вимір рівня ефективності розвитку здійснюється за формулою

$$E = \prod_{u=1}^n E_u / E_{u \text{ план}} , \quad (3)$$

де E_u – u -а складова ефективності розвитку; $E_{u \text{ план}}$ – плановий рівень ефективності по u -й складовій розвитку; n – кількість показників ефективності розвитку.

При цьому існують наступні варіанти зміни ефективності в процесі реструктуризації:

$E > 1$ свідчить про перевищення планових вимог по показниках ефективності;

$E = 1$ свідчить про точну відповідність плановим вимогам по показниках ефективності;

$E < 1$ свідчить про невідповідність плановим вимогам ефективності.

Оскільки метою реструктуризації є максимізація динаміки розвитку за умови збереження стійкості та ефективності на припустимому рівні, умова оптимальності розвитку в процесі реструктуризації може бути представлена у вигляді:

$$D \rightarrow \max \text{ за умови } S > 1 \text{ и } E > 1,$$

де D – рівень динаміки розвитку; S – рівень стійкості; E – рівень ефективності.

Визначення наведених вище критеріїв дозволяє обґрунтувати принципи управління процесами реструктуризації для забезпечення якості проведених перетворень. Систематизуючи результати дослідження [3, 5, 6], доцільним є виділення основних принципів реалізації радикальних перетворень у процесі реструктуризації підприємства, які представлені у вигляді схеми на рис.2.

Реалізація вищевказаних принципів здійснення реструктуризації є необхідною умовою ефективності, динамічності й стійкості процесів пе-

ретворення.

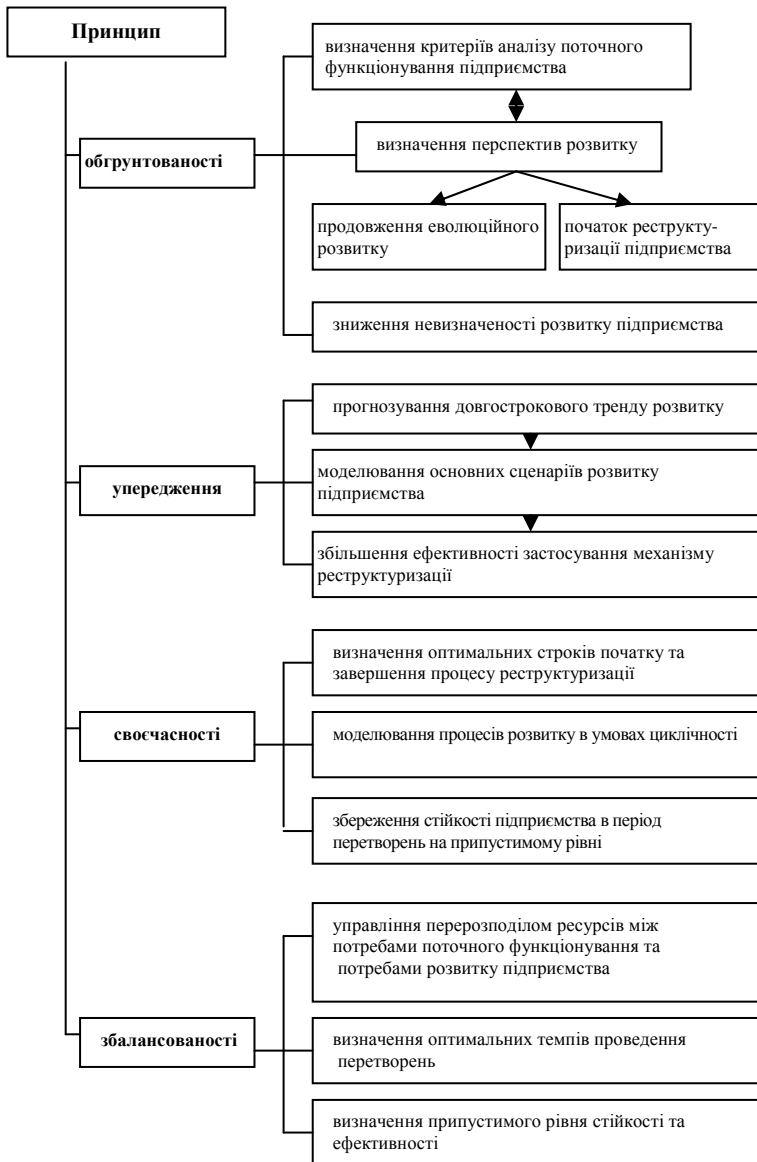
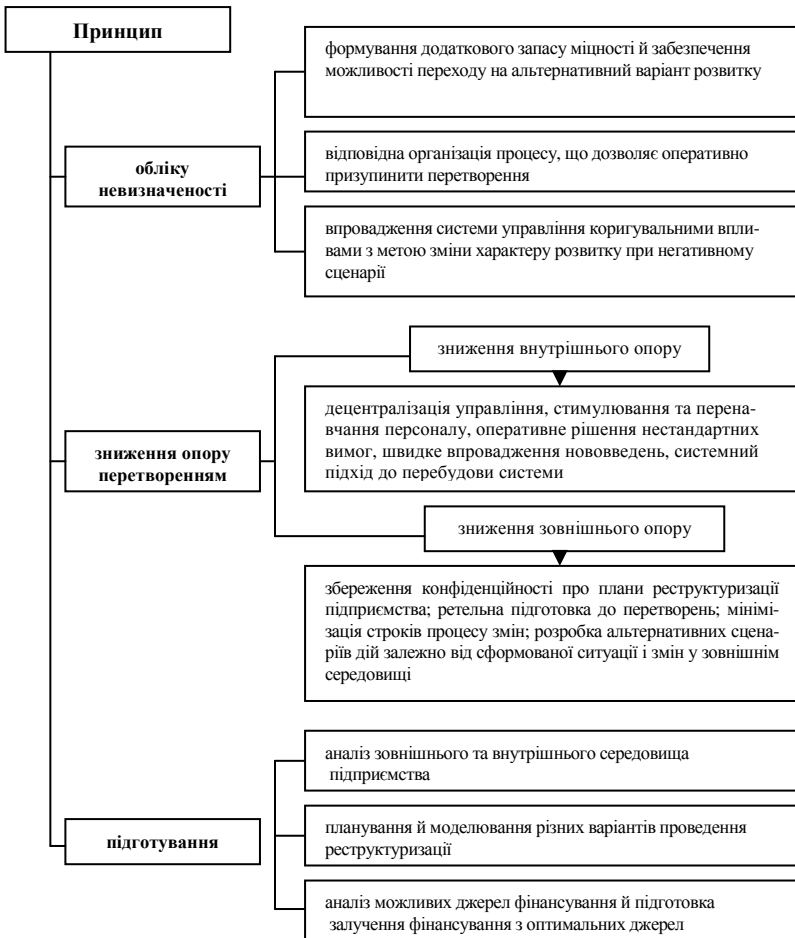

Рис.2 – Схема комплексного застосування принципів реструктуризації

Продовження рис.2

Визначення базисних принципів і критеріїв управління процесами реструктуризації дозволяє виробити єдину методичну систему управління процесами перетворень з метою її масового застосування господарюючими суб'єктами в українській практиці.

1.Аистова М.Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям. – М.: Альпина Паблишер, 2002. – 287 с.

2.Алпатов А.А. Управление реструктуризацией предприятий. – М.: Высшая школа приватизации и предпринимательства, 2000. – 268 с.

3.Балукова В.А. Реструктуризация промышленных предприятий на основе корпоративного подхода (теория и методология). – СПб., 2002. – 344 с.

4.Белых Л.П., Федотова М.А. Реструктуризация предприятия. – М.: ЮНИТА – ДАНА, 2001. – 399 с.

5.Довбня С.Б. Методические основы и направления реструктуризации предприятий в промышленности. – Днепропетровск: Наука и образование, 2002. – 312 с.

6.Клейнер Г.Б. Механизмы принятия стратегических решений на промышленных предприятиях: (результаты эмпирического анализа). – М.: Акад. РЕАН, 1998. – 82 с.

Отримано 07.09.2007

УДК 16

В.О.КАВИРШИНА, канд. екон. наук, Н.В.РУДАВКА

Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м.Донецьк

ПРІОРИТЕТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ШАХТАРСЬКИХ МІСТ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглядаються тенденції соціально-економічних перетворень шахтарських міст, визначено структуру зайнятості по містах Донецької області, охарактеризовано основні напрямки державної підтримки щодо поліпшення соціального стану, проаналізовано зарубіжні економічні моделі реформування вугледобувних регіонів.

В умовах ринкової трансформації важливою умовою підвищення ефективності функціонування господарського комплексу шахтарських міст є забезпечення стабільного розвитку соціально-економічної сфери, що передбачає формування та реалізацію науково обґрунтованих, виважених соціальних заходів, які мають базуватися на всебічному аналізі та оцінці наявного трудового потенціалу.

Соціально-економічна дезінтеграція призвела до змін внутрішньої консолідації економічного простору, послабленню міжрегіональних економічних зв'язків, що посилює замкнутість економічних систем міст та перешкоджає здійсненню єдиної стабільної економічної і соціальної політики [1, с.26].

У період структурної перебудови динаміка соціально-економічного розвитку вугледобувних міст визначалася станом та тенденціями макроекономічних процесів, зокрема істотним падінням виробництва, труднощами ринкового реформування економічної системи, кардинальною зміною державного управління національним господарством. Відсутність системного підходу щодо вирішень соціальних проблем, невизначеність стратегічних перспектив подальшого економічного розвитку посилили вплив негативних тенденцій та призвели до подальшої дестабілізації ситуації.

У цьому контексті проблеми соціально-економічного розвитку